

A ROMÁNIAI MAGYAR ÍROTT ÉS ELEKTRONIKUS SAJTÓ TÁMOGATÁSI RENDSZERE. Visszatekintés és perspektíva.

/1994/

A határokon túl élő magyaroknak szánt támogatások 1990 után hosszú és tekervényes utat tettek meg. A román "forradalom" (hatalomváltás) után a lelkesedés, a jóindulat és a tájékozatlanság jellemezte a segélyakciókat. Ha csak a romániai magyar sajtót és az elektronikus médiát vesszük figyelembe, az új körülmények között életképtelenné vált lapok (részben új) vezetői elindultak feléveníteni régi kapcsolataikat, megkeresni azokat az erdélyi értelmiségieket, akik az évek során Magyarországra települtek, és akik közül többen felelős pozícióba kerültek a rendszerváltás után. De megkeresték azokat a magyar személyiségeket is, akik az ötvenes és a hatvanas évek hosszú hallgatása után igyekeztek bevinni a köztudatba a határokon túli magyarság létezését(!), gondjait. Ezen személyiségek közül többen az új magyar vezetés élvonalába kerültek és módjuk, alkalmuk volt arra, hogy azonnal vagy rövid határidő alatt az őket megkereső személyeknek megszerezzék a kért segítséget.

Az ilyen módon Erdélybe került anyagi eszközök jelentős része a megfelelő emberek kezében a megfelelő célt szolgálta. Egy részük azonban egész egyszerűen nem került felhasználásra illetve magánérdekek, esetenként személyes politikai ambíciók kielégítését szolgálta.

A megsegélyezett köre rendkívül szűk volt, gyakorlatilag megegyezett az illetők baráti körével, azzal a vékony értelmiségi réteggel, amelynek alkalma, lehetősége volt 1990 előtt is tartani a kapcsolatot az anyaországgal.

Ez az aránylag szűk kör rendkívül lassan bővült, mert az új magyar hatalom (érthető) bizalmatlansággal fogadott minden romániai, aki nem tartozott legalább a személyes ismeretségi körök valamely legszélső gyűrűjéhez. Ez a kör pedig lassan egyfajta szűrő szerepét kezdte játszani, ők "kádereztek" a magyar vezetéshez forduló erdélyieket, az ő ajánlásuk volt a siker kulcsa.

Hogy volt egy ilyen szűrő, az nem volt rossz gondolat. Annak viszont erősen gátló, negatív hatása volt, hogy azok a szűk ismeretségi, baráti körhöz tartozó személyek is káderezési vétőjoggal rendelkeztek, akik a romániai magyar közéletben semmilyen tekintéllyel nem rendelkeztek, olyanok, akik jelentős magyarországi ismeretségeik háttérével sem tudtak vezető pozícióhoz jutni az immáron demokratikus alapokon szerveződő RMDSZ-ben.

Időközben (1991-92) sorra alakultak a romániai magyarság érdek-képviselői szervezetei. Mára alig maradt a kultúrának, az oktatásnak, a tudománynak, a művészeteknek, a sportnak, a karitatív tevékenységeknek stb. olyan területe, amely ne rendelkezne önszerveződéssel létrehozott struktúrával, szervezettel, átfogó szövetségekkel, amelyek vezetőit demokratikusan választották meg.

Az erdélyi kulturális örökség megőrzését az Erdélyi Múzeum Egyesület, a mai kultúra és közművelődés támogatását, szervezését az Erdélyi Magyar Kulturális Egyesület, az írott és az elektronikus sajtóban dolgozók érdekvédelmét a Magyar újságírók Romániai Egyesülete vállalta magára, a magyar tanárok, tanítók a Romániai Magyar Pedagógusok Egyesületébe, a természetvédők és a hegymászás kedvelői az Erdélyi Kárpát Egyesületbe tömörültek... Oldalakon keresztül folytathatnám a felsorolást.

Sajnos, ez a folyamat csak későn és lassan vált érezhetővé a Magyarországról érkező támogatások rendszerében. Csak szívós meggyőző munkával sikerült megértetni, hogy nagyobb hitelt érdemel egy több száz taggal rendelkező szakmai szervezet (például a Magyar újságírók Romániai Egyesülete), mint egy régi barát (például Katona Ádám).

A folyamat nem zárult le. Annyi állapítható csak meg, hogy a támogatások elosztásának az a rendszere, amelyben a döntő szót az erdélyi magyarság érdek-képviselői szervezetei mondják ki, a választások pillanatában már kialakuló félben volt. Ebben a tekintetben szerencsés egybeesés ta-

pasztható a kormányprogram és a határokon túli szervezetek álláspontja között, így az eddig már létrejött, a támogatások elosztását elbírálni hivatott erdélyi struktúrák (például a Sajtókuratórium) tovább tökéletesíthetők.

MIT IS TÁMOGASSUNK?

Számtalan vita folyt és folyik arról, hogy melyek legyenek a támogatások kritériumai. A sajtó területén leggyakrabban elhangzó vélemények:

- a gyengéket, a rászorulókat
- az életképeseket
- a legszélesebb réteget megcélzó kiadványokat
- a réteglapokat
- a közszolgálati felvállaló médiumokat függetlenül a tulajdonjogi formától
- a magántulajdonban levő független lapokat, rádiót, televíziót

MIT NEM KELL TÁMOGATNI?

A leggyakrabban elhangzó vélemények:

- az életképtelen vállalkozásokat
- az állami kézben levő médiumokat
- a kereskedelmi jellegű vállalkozásokat, azaz a magánszférát
- a szórakoztató jellegű médiumokat
- ?

STRATÉGIAI MEGGONDOLÁSOK

A fentiekből kiszűrhető, hogy rendkívül könnyű ürügyet találni bármilyen kezdeményezés támogatására vagy a támogatás megtagadására. Az egész problémacsomag kezelhetetlen a romániai magyar sajtó perspektíváinak tisztázása nélkül. Erre a tisztázásra történt kísérlet a Magyar újságírók Romániai Egyesülete legutóbbi rendezvényén, az árkosai újságíró táborban, A MÚRE vezetőtanácsa valamint a MÚOSZ képviselőinek közös tanácskozásán.

A tanácskozás legáltalánosabban elfogadott alapelvei a romániai magyar sajtó jövőképeről:

- a romániai magyar írott és elektronikus sajtó az ott élő magyarság tárgyilagos tájékoztatóját szolgálja
- felvállalja a romániai magyarság érdekeit
- megalkuvás nélkül szolgálja a magyarság és a vele történelmileg együtt élő román nép közeledésének ügyét
- plurális, a romániai magyar közélet minden számottevő véleménye helyet kell, hogy kapjon
- politikailag független, kivéve a pártkiadványokat

A támogatások szempontjából különleges figyelmet érdemelnek:

1. A közszolgálati felvállaló legnagyobb példány- (néző-hallgató) számú médiumok, első sorban azok, amelyeknek az üzenete eljut a többségi lakossághoz is (pl. románul feliratozott té-

véműsorok)

2. A médiatörvény adta (határidőhöz kötött!!) lehetőséget kihasználó magyar kezdeményezések televízió- és rádióstúdiók létrehozására

3. Az irodalmi, művészeti, filozófiai stb. színvonalas réteglapok.

4. A hagyományőrző, szakmai, az oktatásban szükséges kiadványok, gyermeklapok

5. Az újságírók szakmai továbbképzésének intézményei

/Háttéranyag egy tanácskozáshoz/